

Midden maart werden opnieuw (en voor het laatst) pakketten uitgedeeld: 'Iedereen heeft' (wij citeren weer Herzberg) 'een pakket ontvangen: 1 kg suiker, 1 pond boter, 1 pond erwtenmeel, 1 pak *Knäckebröd*, 2 pakjes bouillonblokjes' – wij leiden uit de woorden: 'Iedereen heeft een pakket ontvangen', af dat de kamp-SS bij deze gelegenheid drie zendingen uit Stockholm tot één zending heeft gecombineerd.

Rest de vraag waarom, terwijl de Joodse Coördinatie-Commissie in Genève in juni '44 de namen bezat van bijna elfhonderd Joden die naar Theresienstadt en bijna zeventienhonderd die naar Bergen-Belsen waren gedeporteerd, van november af uit Stockholm slechts pakketten zijn toegezonden aan ca. tweehonderd Joden in het eerste en ca. duizend in het tweede kamp. Duidelijk is dat Woensdregts dienst in de Zweedse hoofdstad niet de beschikking had gekregen over de in Genève aanwezige lijsten. Dat kan bepaald niet hebben gelegen aan Gans, Isaac en Troostwijk: zij zijn dag en nacht voor de gedeporteerden in touw geweest. Men zal dus de fout wel moeten zoeken in Londen. Hoe dat zij, de ca. twaalfhonderd in Stockholm aanwezige namen waren niet uit Londen ontvangen maar door Woensdregts dienst met veel moeite bijeengeharkt in contacten met de Zweedse vertegenwoordigers van de *Joint* en andere Joodse hulporganisaties.

★

Zo gold dus voor de Joden in Theresienstadt en Bergen-Belsen hetzelfde als voor de niet-Joodse gevangenen in andere Duitse concentratiekampen: zij kregen veel te weinig pakketten. Zeker, hierbij is ook de houding van de *Lagerkommandanten* van belang geweest: die van Theresienstadt heeft van september '44 af niets doen uitdelen en die van Bergen-Belsen heeft zich, schijnt het, een aantal Geneefse zendingen toegeëigend. Maar daarvan afgezien: hoe weinig is aan de Joden in Theresienstadt en Bergen-Belsen toegezonden! Hoe beschamend is het geweest dat de Londense regeringsinstanties de Joodse Coördinatie-Commissie in Zwitserland, die zelfs het toegezegde subsidie niet heeft ontvangen, maar hebben laten doorploeteren! Hoe onjuist, dat die regeringsinstanties eind februari '45 de toezegging van financiële steun voor de pakketzendingen uit Genève introkken! Gans had gelijk met zijn opmerking, 'dat zelfs indien vanuit Zweden en Zwitserland tegelijk zou worden gezonden, dit

¹ A.v., p. 262–63.